

Muzeum Polskich Formacji Granicznych

<https://muzeumsg.strazgraniczna.pl/muz/formacje-ochrony-granic/biografie/1918-1939/kadra/g-j/czeslaw-gwozdz/45164.Czeslaw-Gwozdz.html>
2024-07-16, 13:30

asp. SG / ppor. piech. rez. **Czesław Nereusz Gwóźdź**. Urodził się 26 maja 1912 r. w Felsztynie (pow. Sambor), s. Jana i Marii z d. Węclewicz. Wraz z rodzicami i rodzeństwem mieszkał w Samborze przy ul. Piłsudskiego 25. Po ukończeniu nauki w Państwowym Gimnazjum im. Mikołaja Kopernika w Samborze, w 1931 r. zdał egzamin dojrzałości typu matematyczno-przyrodniczego. Ukończył także szkolenie I stopnia Przysposobienia Wojskowego przy 6 Pułku Strzelców Podhalańskich w Samborze.

15 października 1931 r. rozpoczął próbną, 4-tygodniową służbę wojskową w 30 Pułku Strzelców Kaniowskich w Skierniewicach. Po jej ukończeniu, 15 listopada t.r. został przyjęty na kurs unitarny w Szkole Podchorążych Piechoty w Ostrowi Mazowieckiej. Po zaprzysiężeniu, w maju 1932 r. uzyskał tytuł podchorążego. 13 sierpnia t.r. ukończył szkolenie w ramach 41 promocji im. gen. bryg. Tadeusza Kasprzyckiego. W okresie od 14 września do 15 listopada 1932 r. jako kpr. podchor. odbywał praktykę w 5 kompanii strzeleckiej 5 Pułku Strzelców Podhalańskich w Przemyślu.

Z dniem 7 sierpnia 1933 r. został przyjęty do służby w Straży Granicznej (1928-1939) w charakterze strażnika w Komisariacie SG „Lipiny” (Inspektorat Graniczny SG „Wielkie Hajduki”) w Śląskim Inspektoracie Okręgowym SG w Katowicach. Zezwolono mu na noszenie odznak podchorążego rezerwy. Od 9 sierpnia t.r. przydzielony był do Placówki SG „Orzegów” i mieszkał w Orzegowie przy ul. Bytomskiej 36. Z dniem 31 marca 1934 r. został zwolniony ze służby, a 25 kwietnia 1934 r. ponownie przyjęty jako st. strażnik w Komisariacie SG „Lipiny”. Od 20 listopada 1934 r. do 3 stycznia 1935 r. był zastępcą kierownika placówki. Od 16 lutego 1935 r. przydzielono go do Placówki II linii „Nowa Wieś”, gdzie pełnił służbę wywiadowczą. Mieszkał w Nowej Wsi przy ul. 3 Maja nr 92. W tym okresie, w trakcie służby używał ps. „Kaliński”. W ocenie kierownika komisariatu z marca 1935 r. był: „zrównoważony, spokojny, bez złych skłonności”. Od 10 kwietnia do 15 listopada 1935 r. brał udział w zatrzymaniach 8 sprawców przemytu, w tym dwóch grup przemytniczych („Gawliczek i inni” i „Garus i inni”).

Według opinii służbowej z 1935 r. st. str. Gwóźdź był: „intelektualnie dobrze rozwinięty, prowadził się dobrze, posiadał duże poczucie patriotyzmu, b. dobrze zbudowany i zdrowy, fachowo i wojskowo – b. dobrze wyszkolony”. Od 1 sierpnia 1936 r. przysługiwało mu prawo do noszenia szwronu wąskiego za trzy lata służby zawodowej.

Od 26 czerwca do 5 sierpnia 1933 r. oraz w okresie 18 czerwca – 28 lipca 1934 r. odbył 6-tygodniowe ćwiczenia wojskowe w 5 psp w Przemyślu. Po ich odbyciu, tajnym Dziennikiem Personalnym MSWojsk. nr 8/35 został awansowany na ppor. rez. ze starszeństwem od 1 stycznia 1935 r. Ze względu na miejsce służby, przynależny był do PKU „Chorzów”, a ewidencyjnie do 75 pp (garnizon Rybniki). W okresie 24 lipca – 11 sierpnia 1936 r. odbył pierwsze ćwiczenia jako ppor. – dowódca plutonu strzeleckiego w 75 pp.

29 lutego 1936 r. przeniesiono go do Placówki SG I linii „Kończyce”. Od 1 marca t.r. był skoszarowany w placówce. W lipcu 1936 r. z powodu skręcenia nogi w służbie, przebywał na leczeniu w Szpitalu Miejskim w Katowicach. Rozkazem komendanta Straży Granicznej nr 8 z 25 września 1936 r. został powołany na V kurs kierowników i kandydatów na kierowników placówek organizowany w Centralnej Szkole SG w Rawie Ruskiej w okresie od 19 sierpnia do 19 grudnia. Rozkazem z 16 stycznia 1937 r. został przeniesiony z Placówki SG „Nowa Wieś” Inspektoratu Granicznego SG „Chorzów” (dawny „Hajduki Wielkie”) do Komisariatu SG „Knurów” w Inspektoracie Granicznym „Rybnik”, gdzie wyznaczono go p.o. kierownika Placówki SG „Szczygłowice”. 5 listopada 1937 r. Minister Skarbu pismem nominacyjnym KSG.757/PF/Pers/37 mianował go aspirantem SG. W listopadzie 1937 r. komendant SG nadał mu Odznakę Pamiątkową Straży Granicznej (nr 5794). Z dniem 1 grudnia 1937 r. na własną prośbę przeniesiono go z Komisariatu SG „Orzesze” na stanowisko II oficera w Komisariacie SG „Herby Śląskie” (Śląski IOSG). W 1938 r. był prezesem zarządu biblioteki w komisariacie.

Z dniem 25 kwietnia 1938 r. został służbowo przeniesiony do Mazowieckiego IOSG na stanowisko p.o. komendanta Komisariatu SG „Szczepkowo Borowe”, Inspektorat Graniczny SG „Przasnysz”. Od 1 sierpnia 1938 r. przydzielony na III kurs doszkolenia komendantów komisariatów zorganizowany w CSSG w Rawie Ruskiej.

We wrześniu 1938 r. jako ochotnik zgłosił się do Legionu „Zaolzie”. 23 września t.r. pod pseudonimem „Ner” został przydzielony do grupy IV w Pszczynie (dowódca mjr Władysław Nowożeńiuk), gdzie powierzono mu zorganizowanie kompanii ochotniczej. Kompania miała uczestniczyć w I rzucie (bojowym) i organizować służbę wywiadowczą oraz działania specjalne na tyłach armii czeskiej, w trakcie zajmowania Zaolzia. Służbę w Legionie pełnił do 10 października 1938 r.

20 listopada 1938 r. rozkazem nr 11, został przeniesiony na własną prośbę z Mazowieckiego IOSG na stanowisko w.z. komendanta Komisariatu SG „Istebna” Obwód SG „Bielesko” Zachodnio-Małopolski Okręg SG. 8 grudnia t.r. opuścił Szczepkowo Borowe i udał się do nowego miejsca przydziału. Ostatnia informacja odnaleziona w dokumentach archiwalnych pochodzi z 27 stycznia 1939 r., gdy pełnił on służbę w Istebnej.

Według relacji str. Mariana Kluszyckiego, w związku z przygotowaniem do działań wojennych asp. Gwóźdź był dowódcą plutonu wsparcia SG Komisariatu SG „Istebna”, a po ogłoszeniu mobilizacji został dowódcą kompanii SG „Istebna”. Nie są znane okoliczności w jakich trafił on do radzieckiej niewoli. Był więźniem obozu NKWD w Kozielsku. Figuruje na listach wywozowych z obozu z kwietnia 1940 r. Został zamordowany w ramach Zbrodni Katyńskiej. W 2007 r. został pośmiertnie awansowany do stopnia komisarza SG / por. rez.

W dniu 26 kwietnia 2022 r. w miejscowości Przecław (gmina Niegosławice, woj. lubuskie) odbyła się uroczystość z okazji 82. rocznicy Zbrodni Katyńskiej. W ramach ogólnopolskiego programu edukacyjnego „Katyń... ocalić od zapomnienia” na terenie Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Przecławiu posadzono trzy Dęby Pamięci, w tym dla komisarza Straży

Granicznej Czesława Gwoźdźcia, zamordowanego w Katyniu w 1940 r.

Opracował: **Artur Ochał** na podstawie materiałów Archiwum Straży Granicznej z siedzibą w Szczecinie i Wojskowego Biura Historycznego - Centralnego Archiwum Wojskowego w Rembertowie.